

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
------------------------	----------

РОЗДІЛ 1

МЕТОДОЛОГІЧНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА	21
---	-----------

1.1 Конституційне право на соціальний захист і його роль у розвитку соціального законодавства України	21
1.2 Правова природа соціального законодавства України	37
1.3 Методи дослідження соціального законодавства України: теоретико-правовий аналіз	59
1.4 Генеза та еволюція вітчизняного соціального законодавства (ретроспективно-правовий аналіз)	69
1.5 Правовий концепт «європейські соціальні стандарти»	88

РОЗДІЛ 2

АДАПТАЦІЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄС: ДОКТРИНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	105
--	------------

2.1 Адаптація соціального законодавства України до законодавства ЄС: теоретико-правовий дискурс	105
2.2 Витоки та етапи розвитку адаптації національного соціального законодавства до законодавства ЄС	127
2.3 Сучасний стан реалізації та тенденції розвитку адаптації соціального законодавства України до законодавства ЄС	146
2.4 Європейські соціальні стандарти: сучасний стан та шляхи імплементації у соціальне законодавство України	170

РОЗДІЛ 3

АДАПТАЦІЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄС:

ІНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	180
3.1 Ознаки адаптації соціального законодавства України до законодавства ЄС	180
3.2 Форми адаптації соціального законодавства України до законодавства ЄС	192
3.3 Інституційні засади адаптації соціального законодавства України до <i>acquis communautaire</i>	201
3.4 Контроль за відповідністю проектів нормативно-правових актів соціального законодавства України праву Європейського Союзу	217

РОЗДІЛ 4

СОЦІАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО У КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: НАПРЯМИ ЗАПОЗИЧЕННЯ В УКРАЇНУ .....

4.1 Національні особливості соціального законодавства ФРН	232
4.2 Соціальне забезпечення населення у Франції: зміст та шляхи удосконалення соціального законодавства України	249
4.3 Порівняльно-правовий аналіз соціального законодавства України і Естонської та Латвійської Республік	272
4.4 Перспективи впровадження в Україні Польського досвіду реформування соціального законодавства	302
4.5 Швейцарія як соціальна держава: використання позитивного досвіду в Україні	320
ВИСНОВКИ	346
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	361

ПЕРЕДМОВА

За останні десятиліття у сфері соціального захисту України законодавцем здійснюється перманентна діяльність – регулярно вносяться зміни до соціального законодавства, з’являються нові види соціального захисту, які відповідають чинній соціально-економічній ситуації в державі, збільшується обсяг соціального забезпечення. Але водночас усього цього недостатньо для того, щоб Україна відповідала своєму статусу як соціальної держави, адже рівень соціального захисту населення все ще є нижчим, аніж в європейських державах. У таких умовах важливим напрямом удосконалення вітчизняного законодавства є запозичення іноземного досвіду законотворення. Актуальність цього напряму посилюється тими вимогами, які висуває Європейський Союз до своїх потенційних учасників. Україна, як держава, яка декларує мету вступу до цього унікального об’єднання держав, має відповідати всім критеріям членства, у тому числі й у соціальній сфері.

З обранням європейського вектору розвитку Україна взяла на себе зобов’язання привести національне законодавство до вимог Європейського Союзу. Це фактично є процесом зближення національного та європейського законодавства, що дозволить максимально ефективно врегулювати зовнішні відносини з Європейським Союзом. Необхідність удосконалення діючої системи соціального законодавства України вже давно визнана на теоретичному та практичному рівнях. Дана обставина обумовлена зміною системи суспільних відносин, наявністю застарілих положень, що не відповідають сучасним потребам

суспільства, недоліками правового регулювання у формі множинності, неузгодженості та подрібненості нормативно-правових приписів.

Євроінтеграція є конституційним курсом нашої держави, який передбачає зближення з Європейським Союзом та стратегічний план щодо перспективного вступу до інтеграційного об'єднання. Вона слугує каталізатором реформ, тому з моменту проголошення цього курсу, законодавство нашої держави поступово удосконалюється з урахуванням принципів та стандартів європейського законодавства. Сутність цих процесів полягає в тому, що одні й ті самі правові явища мають розумітись та врегульовуватись однаково в Україні та в країнах-учасниках Європейського співтовариства. У даному контексті адаптація національного соціального законодавства до законодавства ЄС є однією з першочергових умов євроінтеграції України, оскільки для європейських держав одним із найголовніших завдань є належний соціальний захист населення та забезпечення високих стандартів матеріального забезпечення населення при дії на них соціальних ризиків.

Фактично з моменту проголошення незалежності України заміна застарілих радянських механізмів стала однією з головних задач вітчизняного законодавця. Після утвердження євроінтеграції як зовнішньополітичного пріоритету й ключової мети держави формування вітчизняного законодавства почало здійснюватись з урахуванням європейських стандартів. Станом на сьогодні соціальне законодавство України все ще залишається доволі проблематичним. Види та обсяги надання соціального захисту є тими питаннями, які перманентно підіймаються в науці та в суспільстві. Адаптація національного соціального законодавства до законодавства ЄС є одним із тих шляхів, який дозволяє поступово покращувати цю ситуацію, втім, варто відмітити, що на сьогодні вона ще не є завершеною. Дослідження етапів розвитку та сучасного стану реалізації адаптації націо-

нального соціального законодавства до законодавства ЄС в умовах євроінтеграції України дозволить встановити, якими особливостями вона характеризується в сучасних умовах, прослідкувати її юридичну природу становлення та спрогнозувати перспективи її подальшого впровадження.

У правовій доктрині наявна велика кількість праць, присвячених проблематиці соціальної сфери, а соціальне законодавство в даному розрізі розглядається як одна з першопричин існування цих проблем. Хоча загальна кількість таких досліджень в Україні є високою, «соціальне законодавство» як самостійний об'єкт дослідження розглядається в порівняно невеликій кількості праць. Серед напрямів, за якими воно досліджується в правовій доктрині України, варто виділити три основних: становлення соціального законодавства на українських землях, його сучасний стан та проблеми; соціальне законодавство зарубіжних країн, у першу чергу, європейських; соціальне законодавство, яке врегульовує соціальний захист громадян, що потребують додаткових соціальних гарантій від держави.

Стану соціального законодавства України та його проблематиці присвячено ряд праць, і основними науковими задачами, які вирішувались дослідниками цього питання, є встановлення перспектив його кодифікації, аналіз проблем чинного соціального законодавства України та визначення напрямів подальшого удосконалення національного соціального законодавства. Так, питанню історії виникнення, становлення та розвитку соціального законодавства в Україні та світі присвячено роботи Т.І. Длугопольської «Історія розвитку законодавства про соціальний захист населення: міжнародний аспект»¹ та А.О. Більцан «Розвиток соціального захисту населення:

---

¹ Длугопольська Т. Історія розвитку законодавства про соціальний захист населення: міжнародний аспект. *Актуальні проблеми правознавства*. 2016. Вип. 3. С. 58-63.

історична довідка»². Н.Р. Нижник та І.О. Гуменюк здійснили дослідження перспектив кодифікації українського законодавства про соціальне забезпечення³. Схожій проблематиці була присвячена праця І.В. Новосельської, яка звернула увагу на перспективу кодифікації українського соціального законодавства, про що ведуть наукові дискусії вже не перший рік⁴. І.Г. Оксьом здійснив більш широкий аналіз перспектив удосконалення соціального законодавства України, звернувши увагу й на інші напрями, окрім кодифікації (наприклад, на встановлення пріоритету законодавчого регулювання соціальної сфери над підзаконним; розширення бази нормативних актів у цій сфері; контроль за виконанням положень нормативно-правових актів)⁵.

Соціальне законодавство зарубіжних держав досліджувалось рядом авторів. Наприклад, відзначимо праці А.Ю. Бадида «Розвиток соціального законодавства в Німеччині (друга половина XIX ст.)»⁶, Є.Ю. Савчук «Правове регулювання соціального захисту робітників Німеччини наприкінці XX ст.»⁷, навчальний посібник «Системи соціального страхування зарубіжних країн»⁸. Соціальне законодавство, яке врегульовує соціаль-

---

² Більцан А. О. Розвиток соціального захисту населення: історична довідка. *Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво*. 2013. № 2. С. 9-14.

³ Нижник Н. Р., Гуменюк І. О. Перспективи кодифікації українського законодавства про соціальне забезпечення. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2013. № 2. С. 87-91.

⁴ Новосельська І., Руше М. Кодифікація законодавства України із соціального забезпечення. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 7. С. 43-45.

⁵ Оксьом І. Г. Правове регулювання соціальної сфери: сучасний стан та напрями удосконалення. *Публічне право*. 2015. № 4. С. 246-253.

⁶ Бадида А. Ю. Розвиток соціального законодавства в Німеччині (друга половина XIX ст.). *Порівняльно-аналітичне право*. № 5. Ужгород, 2016. С. 12-14.

⁷ Савчук Є. Ю. Правове регулювання соціального захисту робітників у Німеччині наприкінці XIX ст. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція*. 2014. Вип. 7. С. 51-54.

⁸ Григораш Г. В., Григораш Т. Ф., Олійник В. Я., Субачов І. Т. Системи соціального страхування зарубіжних країн : навч. посіб. Дніпропетровськ : ДДФА, 2007. 146 с.